

կակից ուրիշ եկեղեցական գրքեր, մասամբ, այսինքն խաւնագիրք, Պատարագամատոյց, Մաշտոց. որոց սկիզբն և վերջն պակսի, բայց գիշերային ժամովերնագրէն յառաջ երեսի մը սկիզբը յայտնապէս կայ (տպա) « գրեցաւ Աղաթ մատուցս թվին. ՌԺԷ ապրիլ. իշ. » որ է 1569ին ապրիլը :

Սաղմոս, Տօնացոյց, Ժամագիրք, Պատարագամատոյց, Մաշտոց, կու պահանջեն զԱւետարանն այլ, որոյ անգրաւիկ արգարեան տպագրութիւն դեռ յայտնուած կամ յիշուած չէ, բայց գրեթէ անտարակոյս կ'երևի, լեցընելու եկեղեցական գրոց առաջին դասը : Քերականութիւնն այլ հիմն և սկիզբն կ'ըլլայ մեր նախնեաց խրատական և դիտնական գրոց, միանգամայն և զըզրոցական գրոց. որոց կարգը կամ ծնունդը փնտռել, թէ զժար և թէ աւելորդ կու սեպեմ հոս. բաւական ըլլայ քեզ, Հայկակ, ճանչնալն զԱրգար՝ ինչպէս հեղինակ հայերէն տպագրութեան, նոյնպէս այլ սկզբնաւոր հրատարակման թէ հոգեւոր թէ մտաւոր գրոց մերոց : Եւ այսչափս, որ թերեւ Արգարու վաստակոց մէկ փոքր մասն է, շատ ըլլայ մեզի իր մեծ մտածութիւնը, աշխատանքը, ջանքը, փորձը և յաջողութիւնը յաղթող և փառաւոր ցուցնելու. և եթէ մեր նախ յիշեալ մթին ժամանակաց լռութիւնն կու ծածկէ մեզմէ իր վաստակոց ուրիշ մեծ կամ փոքր մասերն այլ, կամ իր ծովայածուկ և նոր կղզի գտնող նաւորդի մը պէս յաղթողակերպ դարձն յետ բազմամեայ պանդխտութեանն՝ առ կաթողիկոսն Միքայէլ և 'ի հայրենիս իւր, — կամ իր վերջին կենաց դիպումաժը, (որոյ առջինէն՝ կամ բոլորէն այլ հազիւ վեց կամ եօթն տարւոյ յիշատակ միայն աւանդեր է, (գոնէ իմ հիմայ գտածս), — այսչափս, կ'ըսեմ, առ այժմ՝ բաւական սեպեմք ճանաչելու և ճանաչեցընելու զԱրգարսի դպիրն մեր ազգային բարերարաց և մեծագործաց և մեծ շնորհակալեաց արժանաւորաց՝ մէկ մը : Թողունք հիմայ մեր բաղմացեալ տպագրո-

ղաց և տպագրապետաց մտաց և սրտին զգացման՝ հռչակելու գլխատակ իրենց առաջնորդին, 'ի Չորրորդ դարամտի ռապագրութեանն հայոց. մեր կողմէն փափագելով որ այսպիսի ջանքով, հանդիսաւորութեամբ և սրբազնութեամբ մը սկսեալ կամ շնորհեալ արուեստն՝ առ ազգս մեր, հիմայ յաճախութեամբ գրոց և տառից և մամլոց՝ շանարգութիւն ծննդեամբք, այսինքն հրատարակութեամբ այնպիսի գրուածոց, որ կրնան քճքճել և փճացընել աշխարհքիս հնագոյն ազգի մը պատկառելի նահապետական պատուոյ քօղը, որ և ազգիս պանծալի և ազնուագոյն մնացեալ շնորհաց մէկն է. զոր եթէ մեր հնութեան դանդաղ գրիչքն՝ բաւական չփայլեցուցին 'ի փառս մեր և աշխարհի, կրնան հիմայ շուտաշարժ անզգաստ գրիչք փոխել 'ի նախատինս մեր, և նախ իրենց. և 'ի յանդիմանութիւն յետագայ ժամանակին. այն՝ որ թերեւ աւելի հանդարտ և զգօն պիտի ըլլայ և ամաչէ ու անարգէ այդ կրից, տգիտութեան և անկրօնութեան տհաս և տտիպ ձառնտեալ ծնունդքը. որոց վրայ թերեւ արդէն քանի մը տաքզլուխ ծնողք այլ զղջացած ըլլան, և աւաղելով կրրկնած ծանօթ առածը, թէ

Ձեռքս գնայ, գիրքս մնայ :

Հ. Դ. Մ. ԱԼԻՇԱՆ

Ճանճորտակ թոյս.

Հորանտա պտրտող վերջի Գաղղիացի ճանապարհորդներեն մեկը կը պատմէ, որ շատ տուններ իրենց պատուհաններուն ներսի դիւն յախճապակի աւօթներունին, մէջը ապոկիլիշն¹ ըսուած բոյսը տնկած : Այն տունները որ այս բոյսը կը պահեն, ամենեւին ազատ կ'ըլլան ճանճէ :

1 Գ. Գ. Attrape-mouche.

Ապոկիւնը հիւսիսային Ամերիկայի բոյս մի է, ոչ սակաւագիւտ և ոչ դժուարամշակելի: Լիննէոս տուեր է այս անունը, որ թունաւոր տեսակներ ալ ունի, և սովորական լեզուաւ ճանճորսակ կը կոչուի:

Այս բոյսը բարձրացողուն է, և գլուխը փնջաձև անթիւ մանր ծաղկերնէրով կը վերջանայ: Անուշ մեղրի հոտ մը կ'արձակի այս փնջէն, որ չորս դիհէն ճանճերը իր վրան կը ժողվէ: Բայց ճանճ մը որ այս հրապուրանաց մտիկ բրաւ, անշուշտ անոր անճողալրելի ծուղակին մէջ կը բռնուի: Վասն զի ծաղկին մէջ տեղը ճեղք մը կայ՝ անոր առէջքներուն իրարու մօտ եկած ըլլալով ձևացած: Երբոր խեղճ կենդանին կու գայ ծաղկին վրայ կը թառի իր գրգռեալ քիմքը անոր քաղցրահամ ճաշակէն յագեցունելու համար, վրտանգ չկայ քանի որ ծաղկին թերթերուն վրայ կը կենայ և անոր մեղրահամ նիւթը կը ծծէ, որ թեթեւ մը դուրս տուած է: Բայց զինքը կշտացունելու չափ բաւական չըլլալով՝ երբոր ճանճը իր պատիճը հանդերձ գլխովը դեռ առաջ կը մղէ դէպ 'ի վերոյիշեալ ծակը, ծաղկին առէջքը այս դպչելէն արթննալով աւելի իրարու կը մօտենան յանկարծ, և զգող կենդանին կը բռնեն, ուր շատ շանցնիր իր անշուշտ մահը կը գտնէ չարաչար սեղմուելէն: — Այս կերպով ճանճորսակ բոյսը քիչ ատենուն մէջ ճանճերու սատակով կը ծածկուի, որոնք տնտորցին կը մաքրէ, նորէն որոգայթ լարելու այս նեղացուցիչ և դժնդակ կենդանիներուն դէմ:

Բ Ի Չ Չ Ի Ո Ւ Ա

ԺԲ

Նորէն սկսաւ աշխատիլ. ոսպնածներ ձեռքը՝ որ ալ իր յատուկ ստացուածքն էր, դիտողութիւնները կրկնեց, գիւտերուն ասպարէզն ընդլայնեց և հետզհետէ խանդակաթ եռանդեամբ բորբոքեցաւ: Սակայն պէտք է ըսել որ հետազոտութեան անփորձ, ու նախնական ծանօթութիւններէ ու զօրաւոր գործիքներէ զուրկ ըլլալով՝ երբեմն առանց իմանալուն գրութեան ու այլանդակ եզրակացութեան (paradoxe) ոգին, խուզարկու ոգւոյն հետ կը խառնուէր:

Այսպէս ահա բիւր տեսութիւններ հնարեց հոյզին շրջանին վրայ, թէ ինչ միջոցներով կը բարձրանայ, կը տարածուի, կը փոխակերպի, առանց կրկին ընթացքին վրայ կասկածելու. նաև բուսակին կերպ կերպ գունաւորութեանցը վրայ, ինչպէս նաև ցօղունին տերևներուն ու ծաղկանց այլ և այլ համեմունքներուն ակունքին վրայ. բոյսերէն մըղուած խէթին ու ուետինին վրայ ու մեղուաց անոնցմէ քաղած մոմին ու մեղրին վրայօք: Նախ ամեն բանի պատասխանը կը գտնէր. բայց երկրորդ օրուան գրութիւնքը նախընթաց իրիկուանները կ'ոչնչացնէին, և յանկարութեան իւրում կ'ուրախանար. կը ստիպէր մըտացն ու երեւակայութեանն ամեն կարողութիւնը բանեցնելու, և վերջը գուշակել չէր տար իրեն այս զուարճալի դրաղանացը:

Յաղթանակի օր մը սկսաւ ծագիլ իրեն համար. չքեղ օր մը՝ յորում ամենէն նշանաւոր դիտողութիւններէն մէկը պիտի կարենար 'ի գիր անցընել:

Ատենօք ծաղկանց սիրոյն, Լիննէոսի հանճարեղ ու վեհ գիւտոյն վրայ ու